

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Thomae Młodzianowski Poloni, Societatis Jesu,
Praelectionum Theologicarvm Tomus**

**Młodzianowski, Tomasz
Moguntiae Et Dantisci, 1682**

Quaestio II. Quid pro differentia dicat justitia?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82973](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82973)

autem dictum est de liberalitate, idem proportionaliter dici debet de magnificentia.

RESPONDETUR. Cumulative cum iustitia sumptam liberalitatem, esse meliorem præ iustitia, sed non solam: quia si occurrat utriusque occasio, magis obligat iustitia generalis. Item non respicit majus bonum, quam sit bonum communis item videtur: Liberalitas recipi in concupiscibili, utpote moderativa passionis, circa usum, & possessionem pecuniæ, cum iustitia recipiatur in appetitu rationali.

DICES 2. Cum Buridano, apud Valent. Nobilius est bonum proprium; quam alienum. Ergo, & virtutes, versantes circa bonum proprium, nobiliores sunt præ virtutibus versantibus circa bonum alienum. Iustitia autem, ex Arist. bonum alienum est. Anteced. probatur. Quia ordinata charitas incipit à seipso. Deinde, si bonum proprium non esset melius præ alieno, natura non ordinasset ita inclinationes, ut potius inclinarentur ad bonum proprium, quam alienum.

RESPONDET Valent. quod probet obiectio, quoad aliquid illas virtutes meliores esse iustitiā. Sed explicandum fuisset; cur illud, quoad aliquid, non sit principale in illis virtutibus? & si principale illarum virtutum, superat iustitiam, hoc ipso illæ virtutes meliores erunt: quia ad exaltandas virtutes, non est necesse, ut omnes illius formalitates meliores sint, sed ut principalis sit melior, hincque denominatio à principali. Hincaliter paulo

RESPONDET Esparza cit. quod etiam iustitia perficiat subiectum, sitque bonum ejusdem. Et, addit, quod intentio naturæ, & ordo charitatis, præferat bonum cuiusque proprium conjunctum cum bono alterius, illi bono, quod est limitatum ad suum subiectum, nec est diffusivum sui: nam bonitas sui diffusiva, est virtus divina.

Est & alius modus, satisfaciendi huic Argumento. Negando omne bonum proprium, esse melius alieno. Unde gloria Dei, quæ est bonum extrinsecum Dei, melior est bono proprio creaturæ. Magnitudo ergo boni pensanda est, ex ipsa conditione boni, si accedat prædicatum proprii, cæteris paribus, melius erit proprium. Ordo autem charitatis incipit à seipso, si cætera sint paria. Unde tenetur privatus suæ vitæ non parcere, ut tueatur vitam Principis. Jam autem in præsentia, melius est bonum reddere alienum, non necessariis detractis, quam habere superflua.

DICES 3. Multæ virtutes versantur circa difficilius, præ iustitia. Ergo meliores sunt.

RESPONDETUR. Illarum melioritas attendi debet ex subiecto, in quo recipiuntur: & ex obiecto; non ex difficultatibus vincendis: quia ipsa victoria difficultatum, habet se per modum materialis in virtutibus; excellentia autem at-

tenditur pænes formale. In artificio atis enim ignobilior est, v. g. Faber, præ Aurifabro, quamvis prior, plura laboret.

DICES 4. Plus plauditur forti & liberali, quam iusto.

RESPONDETUR. Id sit plausu, inquit Esparza, gratificante & obsequente propter acceptum beneficium; sed non laude magnificæ te & morali, quæ ex dignitate motivi virtutis desumitur, aliisque, de quibus supra.

DICES 5. Ex istis quæ sibi opponit Esparza. Ea quæ sunt magis necessaria, magis obvia sunt, & hoc ipso viliora, sic aqua magis indigemus magisque abundamus, quam vino; terra quam gemmis, &c. Ergo & inter virtutes ea est minus perfecta, quæ est magis necessaria, reperiturque in pluribus: talis autem est iustitia etiam pernos.

RESPONDETUR. In primis lucem esse valde necessariam maxime obviam, & tamen lux est quid præstantius, quibuscunque luminibus lapidum, raris. Nihil est magis necessarium & magis obvium, quam ipsius præsentia Dei, quæ non vilificatur per hoc. Deinde si spectetur præcisè ratio obviæ, per hoc potest utcunque ratio excellentiæ obtundi potius, quam diminui; sed si principale alicujus prædicatum excellentiam importet, illud excellentius erit, quod in præsentia contingit: quia prædicatum illud, quod & ratione subiecti, & ratione obiecti competit iustitiæ, estque in illa principale, supplet in reliquis alios defectus. Ex his autem.

COLLIGES. Quod genus in definitione iustitiæ ponendum, sit, virtus moralis ad alterum.

QUÆSTIO II.

Quid pro Differentia dicat iustitia.

IN differentiis Logicis sunt aliæ differentiæ subalternæ, aliæ specificæ. Subalternæ in aliquo quidem genere faciunt quidem differre; sed ita, ut sint ratio conveniendi, etiam essentialiter, aliis. Et ita vegetativum distinguit quidem hominem à lapide, sed non distinguit à flore, à quo essentialiter differt homo. Sed specificæ differentiæ sunt tales, ut faciant ita differre, ut non sint ratio conveniendi essentialiter aliis: & ita rationalitas est ratio differendi talis, ut in illa non conveniant cætera animalia, quæ sunt bruta. Consimile quid contingit in differentiis scientiarum, virtutum, &c. ipsorum enim habituum differentia, petitur ab obiectis, in quibus ratio materialis habet se, sicut differentia subalternæ: Ratio autem formalis habet se, sicut differentia specificæ: sicut enim differentia subalternæ, est quidem ratio differendi ab aliquibus, ita tamen, ut sit ratio conveniendi etiam

RESPONDETUR Communiter. Negando, quod iustitia elicitive moderetur iram; vel nimium amorem pecuniæ; sed solum imperative; elicitive autem liberalitas, moderaturve amorem pecuniæ, &c.

INSTAT 1. Vsq. Si nimium amorem pecuniæ, ne committatur iniustitia, moderatur liberalitas; idem omnino sequetur incommodum. Nam liberalitas est pars potestativa iustitiæ; quia est ad alterum, & ita non debet versari circa passiones; sed circa operationes; ut de omnibus partibus iustitiæ dicit S. Thomas.

RESPONDETUR. Supponendo ex doctrinâ S. Thomæ 22. q. 118. quod Avaritia importet immoderantiam aliquam circa divitias dupliciter. Uno modo immediate circa ipsam acceptionem, & conservationem divitiarum; in quantum scilicet, aliquis acquirit pecuniam ultra debitum, alicui furripendo, vel retinendo; & sic opponitur iustitiæ. Alio modo importat immoderantiam circa interiores affectiones divitiarum; puta, cum quis nimis amat, vel desiderat divitias, aut nimis delectatur in iis, etiam si nolit rapere aliena; & hoc modo Avaritia opponitur liberalitati; ipsa autem liberalitas ex eodem S. Thomæ q. 117. a. 6. in Corpore, dupliciter adhuc spectari potest. Primo secundum id, ad quod per se tendit: scilicet, ad ordinandam propriam affectionem circa possessionem pecuniarum, & usum. Secundo, potest spectari liberalitas secundum id, secundum quod ordinatur ad aliquod bonum ex consequenti: quia scilicet, si homo non est amativus pecuniæ, sequitur, quod de facili utatur eâ, & ad seipsum, & ad utilitatem aliorum. Qua doctrina S. Thomæ supposita.

RESPONDETUR. Quod liberalitas secundum id, quod ex consequenti importat, sit pars potestativa iustitiæ; sicque est virtus ad alterum, versaturque circa operationes, licet secundum id, quod dicit per se primo, & ad quod, vel maxime in omni virtute attendendum est, versetur circa passiones: quia circa temperandum nimium amorem habendi.

INSTAT 2. Vsq. Illum amorem nimium pecuniæ debet moderari non liberalitas, sed iustitia: siquidem sine affectu liberalitatis potest aliquis servare iustitiam, & ad hunc finem nimium pecuniæ amorem moderari.

RESPONDETUR. Sine affectu liberalitatis, quam ex consequenti importat liberalitas, potest esse iustitia, sed non sine affectu, quem primo per se intendit liberalitas; qui est moderatus amor pecuniæ: sine quo, in circumstantia, trahentis amoris in oppositum, esse non potest iustitiæ; moderando illum amorem, non elicitive, sed imperative.

INSTAT 3. Nulla est virtus, quæ non habeat opus bonum, quod per se respiciat: quomodo

ergo non omnes virtutes erunt circa actiones, sed aliquæ circa Passiones?

RESPONDETUR. Omnem virtutem esse circa actionem, per actionem intelligendo etiam refrenationem eorum affectuum, qui nobis cum brutis communes sunt, sed non omnis virtus, erit circa actionem, nomine actionis intelligendo moderationem motuum voluntatis, competentium non nisi appetitui, prout rationalis est.

Quod si dantur virtutes, quæ versantur non nisi circa moderationem talium motuum, dabuntur hoc ipso virtutes, quæ non versantur circa passiones.

OBJECIT 3. Vsq. Auctoritatem Arist. ex 2. Eth. c. 3. *Moralis namque virtus circa voluptates, doloresque versatur.* Quod autem non agat ibi Arist. de voluptate & dolore consequenti, quæ se habeant per modum effectus, ex antecedentibus colligitur. *Ob voluntatem enim res, inquit, improbas agimus, ob dolorem verò res posthabemus honestas.*

RESPONDETUR. Duplices esse tristitias & voluptates. Quasdam quidem, quæ passiones sunt, versanturque circa sensibilia; circa has si versaretur omnis virtus, hoc ipso omnis virtus versaretur, circa voluptates & tristitias; sed nego circa sic sumptas voluptates & tristitias debere versari omnem virtutem: cum expressè Arist. 2. Eth. c. 7. Fortitudinî assignet pro objecto timores & audacias, non autem voluptates & tristitias, quas assignat temperantiæ. Aliæ autem sunt tristitiæ & voluptates innexæ honestis actionibus, licet ad illarum honestatem, non nisi appetitus intellectualis se extendere possit. Hanc voluptatem expressit Philosoph. 1. Eth. cap. 8. *Non est iustus, qui non gaudet iustis operationibus,* quæ ipsa duo, licet sint non nisi effectus consequens operationem moralem; possunt tamen præire in intentione, movereque suo modo, ad positionem moralis actionis. Sed inde non sequitur, omnem virtutem moralem, versari circa passiones.

Directè ergo ad Arist. dici potest. Omnem virtutem moralem versari, vel circa primi generis; vel circa secundi generis voluptates & iustitias. Sed versando circa has secundi generis, non sequitur quod versetur circa passiones. Quod autem huius secundi generis admiserit Arist. voluptates, colligitur ex 1. Eth. c. 8. Præterea, si virtutes sunt circa actiones atque affectus, omnem verò affectum & actionem, voluptas sequitur aut dolor: Virtus ob id ipsum circa voluptates doloresque versatur.

Alia Methodo, Respondet citatus Valentia, Quod omnis virtus versetur circa voluptates & tristitias, non tanquam circa materiam propriam, redigendo illas ad mediocritatem, sed

cas vincendo, tanquam impedimenta sui recti operis, quod præstare potest per alias à se virtutes.

Sub finem attingenda adhuc est doctrina Valg. quam habet, d. 85. n. 19. qui ait. Quamvis iustitia sit ad alterum, & respiciat bonum ad alterum, secundum rationem specificam illius, hoc non obstat, quo minus secundum eandem peculiarem & specificam rationem, respiciat aliquam passionem quam moderetur. Sed huic doctrinæ per hoc principium satisfieri potest. Quia quæcunque est ratio & taxa, quæ ostendat multiplicari virtutes, eadem ostendet non posse includi intra eandem virtutem moralem moderationem passionis, directe à se ponendam, & prosecutionem honestatis, nihil sensibile includentis.

Punctum Difficultatis 2.

Quodnam sit Objectum materiale Iustitiæ?

Iccet interdum pro eodem sumantur, Actio & Operatio, quod etiam notant Auctores ad 2. Eth. c. 6. Unde & in communi usu, bene dicitur, dari actiones immanentes, & dari operationes immanentes, interdum tamen non sumuntur pro eodem: dicimus enim tres v. g. operationes intellectus, sunt objectum Logicæ, & non dicimus tres actiones. Cæterum pro præfenti operatio & actio externa, pro eodem sumuntur. Sicut enim operatio, ex vi vocis videtur aliquid operari, & elaborare extra se, ita & actio externa: quæ ideo appellatur actio externa: quia ordinatur ad alterum; alter autem, externum est quid. Unde actio externa est, per quam venit in communionem vitæ, hoc est, v. g. restitutio, traditio, emptio, &c. *Hoc posito*

DICENDUM est. *Actiones externas esse objectum materiale proximum iustitiæ.* Conclusio continet plures partes. Primam, quod actiones externæ sunt objectum. Secundam, quod materiale. Tertiam, quod proximum.

Quoad Primam Partem. Probatur. Auct. S. Thomæ hic q. 58. a. 8. quæ respicit Auctoritatem Arist. 5. Eth. 1. Ubi agens de iustitia particulari, ejusque speciebus, meminit æquivalenter actionum externarum: quia meminit actionum, quibus venit in communionem vitæ. Unde dicit, *Iustitiæ particularis, jurisque ejus, quod ad ipsam attinet, una species est, quæ in distributionibus aut honoris, aut pecuniarum, aut cæterarum rerum consistit &c.* Altera quæ in communi hominum versatur.

PROBATUR 2. Ratione desumpta ex S. Thomæ citato. Vera est hæc propositio. Omne rectificabile per rationem, est objectum virtutis moralis, ut docet Arist. 2. Eth. c. 2. & 6. Ergo & aliquod rectificabile est objectum vir-

tutis moralis. Sed actiones externæ sunt rectificabiles per rationem. Ergo & illæ sunt objectum virtutis moralis, sed, non fortitudinis, nec temperantiæ: quia hæc versantur circa passionem. Ergo, sunt objectum iustitiæ. Hæc ratio S. Thomæ, proponi sic aliter potest.

Actio externa, quæ venit in communionem vitæ, qualis est datio, acceptio, emptio, venditio &c. similes, possunt bene vel malè fieri, ut probat experientia. Fundaturque ulterius hæc propositio in hoc principio: Quia, si hæc actiones semper bene fierent, non daretur furtum, seu acceptio mala. Si etiam semper malè fierent, restituens alienum, operaretur contra rationem, vel etiam is, qui non raperet alienum. Ergo eadem actiones possunt esse objectum alicujus virtutis. Probatur Conf. Quia si actiones, quæ possunt bene vel malè fieri, non essent objectum alicujus virtutis: hoc ipso non possent bene fieri: si enim bene fierent, bonum redderent facientem, sed si non essent objectum alicujus virtutis, bonum non redderent facientem; aliàs daretur ratio formalis virtutis sine virtute. Quod si hæc actiones sunt objectum alicujus virtutis. Ergo, sunt vel maximè objectum iustitiæ: quia fortitudo, & temperantia, nec emit, nec vendit. Confirmatur. Tum quia. Actio, quæ potest bene fieri, cum posset fieri malè, est objectum alicujus virtutis. Actio externa potest bene fieri, cum posset fieri malè. Ergo, actio externa est objectum alicujus virtutis. Minor probatur: quia si actio externa non posset bene fieri. Ergo, ex contradiatoriis utrumque esset falsum: falsa enim esset hæc propositio, furans benè facit, est enim dissonum naturæ rationali furari; falsa etiam esset hæc propositio. Non furans benè facit: quia actio externa quæ venit in communionem vitæ, qualis est actio non furandi, bonitatem nullam participat, nec benè fieri potest. Major probatur. Tum quia. Vel per virtutem posset benè fieri, vel sine virtute; si per virtutem, habetur intentum; si sine virtute. Ergo, & sine virtute & cum virtute: sine virtute ut tu dicis, cum virtute, ut probo. Quia cum virtute fieri nihil aliud est, quam benè fieri, ut ostendit inductio fundata in hoc principio: Quia fieri virtuosè, non est aliquid realiter super additum ipsi benè fieri. Ergo, si benè fit sine virtute, benè fit cum virtute. Cum virtus sit ipsum benè fieri, quod tunc habetur. Et hæc dicta sunt ad probandum, quod actio externa sit objectum alicujus virtutis. Postea, subsumitur: Sed non est objectum alicujus alius virtutis moralis cardinalis, quàm iustitiæ, quod probatur. Quia sola iustitia est virtus ad alterum, ut supra probatum. Ergo. Actio externa, solius illius, erit objectum:

* C 3

quia

R. P.
TH. MILOD
J. J. J. J. J.
Tom 3. e. 4.
D. VI
G

quia ipsa etiam dicit, esse ad alterum. Idem Subsumptum inductio virtutum reliquarum ostendit, quæ non attendunt ad actiones externas, ut commutationes venditiones &c. similia.

PROBATUR 3. Passiones sunt objectum virtutis. Ergo & actiones externæ erunt objectum virtutis. Sed non alius, quam iustitiæ. Ergo. Antecedens probatur: quia aliàs nulla esset fortitudo, nulla temperantia: non haberent enim materiam, cui conjungerent suum formale; nemoque beneficus Passionibus uteretur: quia hoc ipso illæ essent objectum materiale virtutis: sicut operationes intellectus, quia illis coniungitur formale Logicæ, sunt objectum materiale Logicæ. Consequentia iisdem rationibus probatur. Quia aliàs nulla esset virtus versans circa actiones externas: non enim essent materia, cui conjungeret suum formale aliqua virtus; nemoque bonam poneret actionem externam; aliàs hoc ipso essent illæ actiones objectum virtutis. Non potest autem dici neminem posse ponere actionem externam bonam, aliàs utraque contradictoria moralis falsa esset, ut urgebatur supra; reddensque alienum, non operaretur bene. Subsumptum principale probatur. Quia universali divisione, motus voluntatis dividuntur in motus ad alterum, & in motus in ordine ad se. Ergo cum motus in ordine ad se, sive illi sint irascibilis, sive concupiscibilis sint objectum materiale fortitudinis & temperantiæ; motus ad alterum seu actiones externæ, debent spectare ad iustitiam: quia nulla est jam alia reperibilis cardinalis virtus spectans ad voluntatem, præter iustitiam; & tamen ex probatis etiam illæ debent spectare ad aliquam virtutem.

Quoad secundam Partem. Quod scilicet, actiones externæ, sint objectum materiale iustitiæ, probatur, ex proportionem ad materiam, ob quam aliquod objectum dicitur materiale. Quod enim se habet sicut materia, id, est indifferens, ut fiat bene vel male; sicut materia est indifferens ad formas; & sicut sine forma non est constitutum ens in certa specie sibi debita; ita & materiale objectum iustitiæ, sine formali iustitiæ non est in specie sibi debita. Jam autem, ut dixi, sic se habet actio externa.

Quoad Tertiam Partem. Quod scilicet, actiones externæ sint objectum immediatum. Ratio est; quia nullum potest immediatius assignari objectum, vel enim hoc esset actus imperans ipsam actionem externam, & hoc non. Tum quia, objectum materiale iustitiæ debet in omni actione iustitiali reperiri, quomodo enim esset sine sua materia: sicut alia etiam requirentia materiam, sine sua materia esse non possunt. Et tamen ponitur sæpe actio externa, sine ullo actu imperato, per solum directum. Tum quia. Hic quaeritur de materiali objecto necessario, & indispensabiliter requisito; tales autem non sunt actus illi imperantes: nam impossibili omni

imperio, solis venditionibus, & emptionibus, commutationibus, restitutionibus &c. sufficienter veniretur in communionem vitæ, æqualitasque conjungi illis posset requisita ad iustitiam. Non etiam objectum materiale immediatius iustitiæ, sunt ipsæ res. Tum quia. In habitibus, qui non relinquunt post se opus, & ad motus attendunt, operationes ipsæ, sunt objectum immediatum, mediatum verò objecta operationum. Sic v.g. Prudentia immediatè attendit ad operationes secundum rectæ rationis dictamen hic & nunc ponibiles; mediatè autem non nisi ad objecta illarum operationum. Fortitudo immediatè attendit ad resistantiam adversis, mediatè autem ad ipsa adversa. Logica attendit ad operationes intellectus, mediatè ad res ipsas, & sic de reliquis. Dixi, de habitibus non relinquentibus post se opus. Nam sutoria immediatè fortassis circa calcem versatur, & non nisi per attributionem circa factiones suendi. Tum quia, non nisi mediantibus actionibus externis, versatur iustitia circa ipsas res: non nisi enim mediante necessario datione centum, venit per centum in communionem vitæ. Ergo apparet immediatius ipsas actiones, esse objectum ejusdem.

Tum quia. Illud est immediatum objectum, cui conjungi potest immediatè ratio formalis iustitiæ. Sed tales sunt actiones externæ: quia ante positionem ipsarum rerum, jam ipsa datio, pro illo priori saltem rationis, habet formale iustitiæ.

Cum hoc tamen stat, quod etiam res ipsæ sint objectum, saltem remotum, iustitiæ. Ratio. Quia actio externa habet connexionem cum ipsis rebus. Ergo non poterit attingi, quin etiam suo modo attingatur ipsa res; & sic non potest habere quisquam volitionem reddendi equi, nisi ipsummet attingendo equum.

Punctum Difficultatis 3.

Solvuntur Objectiones.

OBJICITUR 1. Volitio potius actionis externæ est objectum iustitiæ. Ergo, non actio externa. Anteced. probatur. Quia imprimis etiam volitio illa potest participare formale iustitiæ, haberi que ex motivo honestatis iustitialis. Ex altera parte per prius ponitur volitio actionis externæ, quam actio externa. Accedit, quod talis sit antecessio, quæ antecedit volitio ipsam actionem externam; ut videatur sola formaliter posse primò per se participare honestatem iustitiæ. Quod probatur. Quia honestas primò per se iustitiæ, est honestas libera; sola autem volitio actionis externæ, est libera: quia sola est imperans; actus autem imperatus, non habet primò per se libertatem, est enim liber, ex suppositione imperii liberi. Ergo, nec primò per se honestatem.

RESPON-

RESPONDETUR Negando Antecedens. Probationes ex dictis solvuntur. Quia scilicet volitio illa, licet possit participare honestatem iustitiam, & ex eo sit objectum iustitiae: quia tamen in illa non sititur, sed ordinatur ad actionem externam, ideo illa potius erit objectum iustitiae; praecipue, cum non tam attendatur iustitiae, quam ad id, ad quod sit applicatio. Volitio autem illa applicat ad actionem externam. Et sic ut v.g. in poenitentia, volitio imperans actum poenitendi, non primo per se intenditur, sed ipsa poenitentia; volitio aedificandi non primo per se intenditur, sed aedificatio; & sic de ceteris. Ita & in praesenti, primo per se intenditur actio externa. Et certe potest impossibile esse volitionem realem distinctam ab ipsa actione externa, quid deest iustitiae, ut non possit formare venditiones, commutationes &c. apparet ergo, non nisi reductivè hoc spectare ad iustitiam. Actio etiam externa est per se libera, non hoc sensu. quasi non ex suppositione imperii sit libera, sed hoc sensu: quia per se non est ullo modo necessitata. Deinde non est necesse semper Rationem pro volitione acceptam, habere rationem actus imperati, consequenter poterit esse per se, immediate, sine ulla alia suppositione libera.

OBJICITUR 2. Res potius sunt objectum materiale: quia ipsa datio dicit ordinem, & nexum cum rebus, quae dantur, in hisque ultimo consistit.

RESPONDETUR. Non sequitur pecuniam v.g. & què primo immediate esse objectum iustitiae. Ratio, quia in assignando objecto iustitiae, non tantum est attendendum an & què primo utrumque respondeat, sed primario ad hoc attendendum est, an & què primo & immediate participet, non dico aequalitatem, sed honestatem aequalitatis, virtus enim moralis, non ad aequalitatem praecise physicam, sed ad aequalitatem moralem, adeoque involventem in se honestatem attendit. Honestatem autem res ipsae non participant. Ceterum ad res magis attendit iustitia quam Logica, quia eadem invariatae manerent operationes Logicae, si pro rebus, A. & B. substitueretur: non manerent autem eadem donationes, emptiones, restitutiones, si pro pecunia A. & B. restitueretur.

INSTABIS 1. Aequalitas afficit immediate res ipsas, non autem operationes externas. Quia ad centum debiti, nihil est aequale nisi centum, imò tota ratio iustificandi datum & acceptum, est aequalitas rerum.

RESPONDETUR. Imprimis insistendo datae solutioni; quod scilicet quidquid sit, an aequalitas Physica afficiat immediate res ipsas, falsum tamen est, quod aequalitas moralis seu honestas aequalitatis, immediate afficiat res ipsas.

Deinde ex alio principio solvitur idem argumentum. Negando antecedens; ad centum

autem debiti non est aequale centum utcumque, hinc si debitum sit centum, creditorque habeat centum, est tunc aequalitas Physica debiti & crediti, sed non aequalitas moralis: quia ad centum debiti non est aequalitas nisi centum solutionis, si autem est illic solutio, est actio externa, quae ipsa est prior ipso centum dato, solaque participat honestatem, hinc sola, immediatum erit objectum.

INSTABIS 2. Illud est objectum iustitiae materiale immediatum, quod per se immediate participat aequalitatem iustitiam: illud autem per se immediate participat aequalitatem iustitiam, quod per se immediate participat aequalitatem, quam appetit creditor: nam aequalitas debitoris relativa est ad aequalitatem creditoris, aequalitas autem, quam appetit creditor, est aequalitas rerum, nempe ut si creditis centum, respondeatur per centum.

RESPONDETUR ex dictis, quod, illud per se participet aequalitatem iustitiam, quod per se immediate participat aequalitatem, quam tanquam includentem rationem honestatis appetit creditor. Conc. Non inclusa hac honestate. Nego. Ratio, quia hic agitur de aequalitate includente rationem virtutis, quae non habetur in ipsis rebus. Hinc, si aliquis praevidens, quod sibi aliquid non esset restituendum compensaret sibi: tunc debitor non teneretur jam ad aequalitatem Physicam, non poneret tamen moralem: unde etiam illi creditor objicere posset; non reddidisti mihi &c. similia.

Aliter eidem difficultati ex dictis satisficit. Quod scilicet creditor exigit aequalitatem rerum, non quomodocunque, sed redditurum, ubi involvitur redditio, quae prior erit reddito, adeoque per prius participans rationem Formalem iustitiae. Per hoc etiam non negatur posse concedi, quod in praedicato aequalitatis attendatur ad praedicatum aequalitatis rerum, tanquam aliquid notius.

INSTABIS 3. Ergo saltem res, non erunt quidem objectum immediatum, saltem tamen erunt ultimum. Adeum modum, quo potentiae immediate specificantur extrinsece ab actibus, ultimatè ab objectis, à quibus vel ipsi actus specificantur.

RESPONDETUR. Si nomine ultimati objecti accipitur quodcumque tandem spectans ad aliquam virtutem, in quo definit motus illius, sic erunt ultimum objectum res. Si autem nomine ultimati objecti accipias, quod ultimo in se participiat honestatem, ita, ut antecedentes participationes honestatis ultimo in illa conquiescant, sic non sunt objectum ultimum res, quia illae in se honestatem aequalitatis participatam non habent.

OBJICITUR 3. Iustitia potius intendit aequalitatem inter personas: unde etiam iudex, qui est iustitia animata, vult personas aequare. Er-

go, personæ potius & non operationes externæ, erunt objectum materiale iustitiæ.

RESPONDETUR. Quod iustitia potius intendat æqualitatem inter personas tanquam finem. Cui debetur æqualitas, non autem intendit æqualitatem inter personas tanquam finem Qui: & tamen non nisi objectum, coincidit cum fine Qui. Hinc etiam Religio: quia habet Deum pro fine Cui, & actiones cultivas Dei pro fine Qui, fit, ut illæ sint objectum Religionis, non verò Deus.

Paulò alter communiùs respondetur: quòd scil. iustitia intendat æqualitatem inter personas non inducendo illam immediatè in ipsas personas, sed in actiones nonnisi illarum: ad eum modum, quo immediatè rectitudo Logica inducitur in operationes, non in ipsum intellectum.

DIFFICULTAS II.

De Objecto Formali Iustitiæ.

TRACTATIO de Objecto formalis iustitiæ, sub ratione formalis certior est, uàm in aliis materiis; præcipuè habituum intellectualium. Triplex enim Ratio formalis in aliis materiis distinguitur. Ratio sub Qua formalis, hæc ordinariè dicitur esse abstractio, quæ locum in præsentia non habet: quia abstractio, sicut ipsa est de linea intellectuali, ita etià convenit nonnisi intellectualibus habitibus, iustitia autem virtus moralis est; licet etiam in virtutibus moralibus reperiri suo modo possit v.g. in præsentia æquabilitas, æqualitatis ipsam honestatem, pro formali statuendo. Non habet etiam hic locum Ratio formalis, Quæ, prout condistincta à ratione formali Propter Quam: quia in habitibus virtutum, motivum proprium desumibile est, nonnisi ex ratione inclusa in ipsomet formali; & ita in Fide, ratio motiva, est veritas prima, quæ etiam est ratio formalis fidei, honestas item gubernandi se secundum dictamen hîc & nunc rectæ rationis, est & motivum & formale prudentiæ; sicque de reliquis, idemq; contingit, ut videre erit, in iustitia.

DICENDUM est. *Formale iustitiæ esse honestatem æqualitatis ad jus alterius.* Dico potius esse honestatem æqualitatis, quam æqualitatem: quia iustitia etiam quoad suam rationem specificam, est virtus voluntatis; habetq; specificativum virtutis voluntatis, utpotè ejus species. Si habet rationem specificam virtutis voluntatis, habet rationem versantis circa objectum voluntatis: cum ergo non versetur circa utile, quia non versatur circa proprium, hinc, appellatur ab Aristotele, *bonum alienum*. Item cum non versetur circa jucundum, quia etiam hoc spectat ad virtutes moderatrices ut plurimum passionum, debet versari circa honestum: si debet versari circa honestum, debet hæc ratio ex-

primi, quia sicut species externa, prodit pulchritudinem, ita formale, prodere debet pulchritudinem virtutum, quæ stat in prosecutione honesti. Cumque æqualitas etiam in rebus suo modo reperitur, idque immediatè, nullo enim mediante centum est æquale ad centum, non reperitur autè nisi in operationibus honestas, debet fieri in objecto iustitiæ formali mentio honestatis, ut ita magis proprium & circumscriptum ponatur formale iustitiæ. Debet autem esse honestas æqualitatis, non qualiscunq; quia illa qualiscunq; non sufficit ad virtutem iustitiæ: esse enim æqualem maximis, famâ, doctrinâ, elegantia corporis, divitiis &c. dicit honestatem æqualitatis, nec tamen quidquam iustitiale importat. Ideo additur, quòd formale iustitiæ non sit honestas æqualitatis quocunq; modo, sed honestas æqualitatis ad jus alterius.

PROBATUR I. Auctoritate Aristotelis 5. Ethicorum cap. 3. & sancti Thomæ. q. 58. art. 10. & II. Ubi adducit Auctoritatem Sancti Ambrosii. Lib. 1. de Officiis: *Iustitia est, quæ unicuique, quod suum est tribuit, alienum non vendicat, utilitatem propriam negligit, ut communem æquitatem custodiat.* Ubi, ut vides, numeratis actibus iustitiæ, tamen illarum centrum adeoque formale exprimit, æqualitatis custodiam.

PROBATUR 2. Argumento communi. Illud est objectum formale iustitiæ, quod maximè intendit in suis actibus iustitia, quodque illam sufficienter distinguit à reliquis omnibus; quæ Propositio probatur inductione in reliquis quibuscunq; habitibus: resolviturq; in hoc imprimis. Quia, quod maximè appetitur & intenditur ab habitu, illud est maximum bonum illius: sicut enim appetitus index est boni, quod appetitur; ita maximus appetitus, index est maximi boni. Jam autem in habitibus, maximum bonum, est objectum formale; sicut in composito maximum bonum, est forma, unde & sola appellatur ab Aristotele, Quod Quid. Resolvitur etiam in hoc. Quia in habitibus practicis, finis ultimus intrinsecus, & objectum formale, sunt idem, si sunt idem: Ergo cum id, quod maximè intendit in suis actibus iustitia sit finis ultimus intrinsecus iustitiæ, maximè enim finis ultimus intenditur, idem etiam, quod maximè appetit, & intendit suis actibus iustitia, erit objectum formale ejusdem. Quod autem illud maximè intentum debeat etiam esse sufficienter distinctivum, ex proportionem ad formam Physicam deducitur, quæ universaliter res distinguere, id tamen non facit universaliter. Sed iustitia in suis actibus maximè attendit ad æqualitatem ad jus alterius. Quod probat inductio, universaliter hanc Propositionem fundans; Nullus actus est iustitiæ, qui æqualitatem ad jus alterius non importet. Ergo appa-

apparet illam æqualitatem maximè intendi: tam quod in omnibus appetit ponere, ponitque iustitia, apparet maximè appeti; sicut, quia natura maximè horret nihil, & appetit ens in omni- bus, quæ ponit, ponit ens; & in statuariis, quia maximè appetitur, tanquam formale, efficitur corporeorum lineamentorum; ea in omnibus ponitur à statuario. Quod autem idem formale sit ad æquatum; probat communis Ratio. Quia nec excedit iustitiam: càm nulli alteri, nisi iustitiæ competat; & non exceditur à iustitiâ, quia nihil aliud est, quod præter æqualitatem intendat iustitiâ. Et sicut ad æquatum formale hominis, est rationalitas, quia nec excedit hominem, nec exceditur ab eodem, sic & in præfenti erit æqualitas. Esse autem eandem obiectum attributionis, ex eo deducitur: quia ad illam omnia attribuantur, quæ spectant ad iustitiâ.

PROBATUR 3. Honestas æqualitatis ad jus alterius, est aliqua honestas: non esset enim id, quod est, si non esset honestas aliqua. Ergo est obiectibilis alicui virtuti morali cardinali. Nam nullum est honestum, quod virtus non profectatur, sique illud virtus non profectatur, hoc ipso non esset honestum. Virtus enim, ut sic, est essentiali determinatione profectiva honestatis; & si esset indifferens ad illius profectum, hoc ipso non virtus, sed commune quid ad virtutem, & vitium, esset. Quod si honestas æqualitatis ad jus alterius est obiectibilis alicui virtuti cardinali, non erit obiectibilis alteri, quam iustitiæ. Quod ipsum probatur. Tum quia. Iustum & æquale, per Aristotelem, & omnes, in idem recidunt, in genere moris. Ergo, si ratio formalis iusti, est iustitia, etiam æqualitas, ratio formalis iusti erit, sicut albedo, est ratio formalis albi. Sed non æqualitas in quantitate, vel qualitate: hæc enim est æqualitas Physica. Ergo erit æqualitas ad jus, hæc enim est sola moralis, spectansq; ad iustitiâ. Tum quia, per ipsam enumerationem partium facile devenitur, æqualitatem hanc non esse obiectum alius cardinalis virtutis; non enim est obiectum prudentiæ, quia hæc attendit ad regulas rationis, secundum hanc & nunc: non etiam spectat ad temperantiam, vel fortitudinem; quia per se hæc attendit ad passiones; hoc autem per se, æqualitas dicta, non importat. Tum quia illius virtutis obiectum formale est æqualitas, cuius virtutis omnis actio, est aliqua æqualitas. Quod ipsum probatur. Hoc enim ipso non esset illud obiectum formale, de quo hic quæritur, si non formaret quemcunque illius virtutis actum; sicut non esset ratio formalis hominis rationalitas, si quicumq; homo non esset rationalis, modo hæc ratio formalis coniungatur cum sufficiente distinctivitate illius ab omnibus; quæ non sunt ipsa. Sed non quicumq; actus reliquarum virtutum est æqualitas. Quod ipsum probatur. Quia

potest prudentia dictare hanc & nunc hoc potius quam illud comedendum esse. Potest fortitudo temperare iram; temperantia appetitum mortificare ex præcisa honestate mortificationis, in quibus omnibus nulla relucet æqualitas ad jus alterius. E contra autem; nullus actus est iustitiæ, qui non sit æqualitas immediatè vel proximè reductivè; dixi, proximè reductivè, quia omnes virtutes ad singulas remotè reduci possunt, saltem ratione imperii.

OBJECITUR 1. Defacto datur actio iustitiæ cum inæqualitate. Ergo, æqualitas non est obiectum formale iustitiæ. Antecedens probatur. Quia si aliquis impos reddendi centum, reddat quinquaginta, non ponit æqualitatem, & tamen ponit actum iustitiæ: hinc semel redditum quinquaginta non tenetur iterato cum alio quinquaginta reddere, extinguitq; omne jus ad quinquaginta.

RESPONSIO communis est; quod, reddens quinquaginta, non ponat æqualitatem materiale: hæc enim deposcit aliud quinquaginta; quod tamen ponat æqualitatem formalem, h. e. eam, quæ hic & nunc legitime exigitur, & quæ hic & nunc obligatorie reddenda est; ita, ut si non reddatur, incurrenda sit iniustitia.

INSTARI potest 1. contra hanc Responsionem. Quia & attenderet iustitia & ad medium rei non attendendo ad medium rationis; & non attenderet. Attende, et quidem, quia, expositis supra, attendere debet; & non attenderet, quia attendere ad hanc & nunc, ad circumstantias, personas, &c. est attendere ad medium rationis.

RESPONDETUR. Quod secundum rationem genericam virtutis, attendat iustitia ad medium rationis, sicut & est bonum habentis, non ad alterum. Et, sicut nulla est virtus, quæ ex directione prudentiæ non fiat, quia alias cæco modo & imprudenter fieret, quod est non virtuosè sed cum defectu operari; ita ad id etiam iustitia attendere debet. Sed non sinit in medio rationis, tanquam in ratione sua differentiali, excludendo medium rei: quia post præcedens dictamen, quod post consultationem sit de possibilitate reddendi medietatem, tum primum accedit formalis ratio iustitiæ, quæ dictat reddendum quinquaginta; quia medium rei versans circa medietatem centum, quod est omnibus idem, situm est in rebus non in proportionibus, & est ipsum quinquaginta, cuius redactionem intendit per se tunc iustitia; quæ medietas eadem est & respectu divitis, & respectu pauperis, & hunc, & aliàs. Adeoq; adhuc tunc habetur medium rei.

INSTATUR 2. Ex responsione ad principale argumentum data, sequitur iustitiâ attendere ad æqualitatem formalem, hæc enim sola in omni actu iustitiæ reperitur, non semper autem materialis, non potest autem dici, quod iustitia ad

R. P.
TH. MILOD
J. A. M. WSKI
Tom 3. et 4.
D. VI
6

ad æqualitatem formalem attendat; quia non exhaurit debitum: sola autem æqualitas exhauriens debitum, est æqualitas iustitialis. Hinc non ponitur æqualitas iustitialis per aliquem actum religionis, & cultus divini: quia ille non exhaurit jus in Deo ad sui cultum, & non adæquat. *Antequam respondeatur.*

SUPPONO 1. Statuendam hic esse categoriam juris & debiti. Nam imprimis, est jus ut sic; postea debitum ut sic; sub jure ut sic, est jus ad totum, & jus ad partem; sub debito etiam ut sic, est debitum partis, debitum totius. Similiterque discurrendum de æqualitate; est enim æqualitas ut sic, idq; medium rei habens. Hæc subdividitur in æqualitatem in toto, seu absoluto, & in æqualitatem in parte, seu in aliquo absoluto: sicut enim medium rei ad decem crediti, est decem debiti, ita medium rei ad quinq; ex eodem decem crediti, est quinq; debiti, tanquam medium rei.

SUPPONO 2. Quamvis æqualitas materialis sit divisibilis, possitq; esse vel in toto, vel in parte; formalis tamen æqualitas semper est indivisibilis; Et ita obligatus reddere decem, cum non possit reddere nisi quinque, potens tamen reddere quinq; si non reddat nisi duo, non ponit æqualitatem formalem, quia poterat reddere quinq; & non reddidit. Quod ulterius in hoc resolvitur. Quia æqualitas materialis, stat in reddere quantum debes, formalis autem in reddere quantum potes: hinc cum non raro debeat intercedere legitima non redditio tantum, quantum debetur, nunquam autem possit esse legitima non redditio, si non reddat quantum possit, sit, ut hæc & indivisibilis sit, & in omni actu intervenire debeat. Quamvis autem dicatur medium etiam rei, ad quod attendit iustitia, in indivisibili consistere, non excluditur ut consistat in indivisibili, divisibiliter tamen; sicut numeri in indivisibili consistunt, compositum item, &c. similia, licet divisibiliter: ita & medium rei. Sed æqualitas formalis & in indivisibili & indivisibiliter consistit: huic enim termino, quantum potes, si aliquid demas, hoc ipso non erit, quantum potes, si autem aliquid addas, non erit etiam quantum potes, sed supra quam potes.

SUPPONO 3. Æqualitatem formalem poni in omni actu iustitiæ, sed vel cum adæquata æqualitate in toto materiali, vel cum æqualitate materiali adæquata in parte. Ratio ex dictis supra peti debet; quia si æqualitas non conjungeretur materiali, non jam actio illa externa esset actus iustitiæ. *His suppositis.*

RESPONDETUR. Potest esse æqualitas inadæquate iustitialis exhauriens debitum in parte, quæ æqualitas, si comparatur ad plus, erit inadæquata: si comparatur ad hic & nunc, & ad partem debiti, erit adæquata parti. Ad eum modum, quo semi ulna est adæquata alteri semi ulnæ, licet non sit adæquata ulnæ.

Ea, quæ allata sunt de actu cultus divini, in presenti locum non habent: quia inter Deum & homines non intercedit iustitia rigorosa. Deinde, quia posito illo actu, non jam exhauritur obligatio ad ponendum iterato similem actum; jam autem posito debito quinque, non debes repetere solutionem ejusdem quinque, sed nonnisi residui, consequenter saltem in parte exhauris jus aliud, & tuam obligationem. Alii dicunt in hoc esse disparitatem, quia jus divinum est ab intrinseco inexhaustibile; jus autem creaturæ est nonnisi ex accidenti inexhaustibile, hic & nunc.

OBJICITUR 2. Si attendendum est ad æqualitatem in actu iustitiæ, sequitur destrui naturas omnium contractuum. Quia, ut urget Maironius, aurum totius mundi, non potest æquari unus equus.

RESPONDETUR. Quod attendatur ad æqualitatem non entitativam entium inter se, sed æqualitatem moralem, & in ordine ad communem vitam; æquantur autem moraliter, pretium æqui & equus.

OBJICITUR 3. Potest poni æqualitas ad jus alterius, & non poni actus iustitiæ. Ergo, ex assumptis supra, æqualitas, non est objectum iustitiæ, tale, de quali hic queritur: cum excedat iustitiam, utpotè reperibilis, quia reperitur iustitia. Anteced. probatur. Si quis restituat debitum aliis centum, sed animo malo v.g. ut, post numerationem pecuniæ, habeat commoditatem occidendi creditorem; talis ponit æqualitatem ad jus alterius, extinguit enim omne jus exigendi centum, & tamen non ponit actum iustitiæ: quia est impossibile ponere actum iustitiæ, & non ponere actum virtutis: nulla enim species possibilis est sine generico, quod præsupponit, prædicato, ut impossibile est esse hominem sine animali, quod autem ille non ponat actum virtutis. Probatur, quia nullus actus virtutis movetur motivo turpi, tanquam objecto prosecutionis; ille autem actus movetur tali motivo.

RESPONDETUR. Hoc, quod est ponere æquale juri alterius, dupliciter contingere potest. Imprimis, ponendo illud ex motivo iustitiæ, deinde, non ponendo illud ex motivo iustitiæ. Si non ponat illud æquale ex motivo iustitiæ, non facit quidem actum internum iustitiæ completum, facit tamen incompletum; simulque facit actum externum iustitiæ. Quod non faciat actum internum iustitiæ completum. Ratio est. Quia debuit habere volitionem iustitiam, antecedentem ipsam dationem, debuit etiam habere dationem innitentem illi motivo, quæ duo, quia non habuit, non facit actum internum completum iustitiæ; facit tamen incompletum, quia datio est etiam actus internus, imperans externam dationem: intercedis

cedit tamen tunc actus externus iustitiæ completus, nempe redditio 100. neque enim ultra hoc externum, ullum aliud externum, iustitiæ liter exigi potest. Unde in creditore extinguitur omne jus exigitivum alicujus externi. Si tamen sciret non habuisse illum actum internum iustitiæ, non quidem in foro litigioso, quod non nisi ad externa attendit, in foro tamen, ut ita dicam, interno, habet jus exprobandi, quod dederit quidem, sed non tanquam restitutor; nec animo, qui probum restitutorem deceret. Si autem ponat illam dationem, illumque actum externum redditionis centum ex motivo iustitiæ, etiam si conjungat illum actum cum alio motivo in honesto, faciet adhuc moraliter actum virtutis, & sub illa formalitate, bonum. Ratio, quia quamvis Physicè ille actus ab utroque motivo dependeat; moraliter tamen duplex est, & pro illa parte morali, nihil illi deest ad rationem virtutis: nam motivum aliud spectat ad aliam partem moralem, aliudque actum moraliter: quia tamen actus bonus debet esse ex integrâ causâ; ideo non potest dici absolute bonus.

Quod ipsum ulterius sic explanatur, est quæ ad multas alias materias in simili, etiam intentiones Sacramentorum transferendum. Quando aliquis ex motivo occisionis, & ex motivo honestatis iustitiæ reddit centum, dupliciter se in hoc habere potest. Primo, ut intercedat virtualis refutatio interna motivi v.g. honestatis iustitiæ, quasi dicat, volo dare centum, titulo restitutionis: quem ipsum titulum nolle, nisi ut occidam; talisque non facit actum virtutis iustitiæ: quia assumptum titulum refutat rejicitque; proponitque, illum sibi, ut refutet. Secundo, potest se in hoc habere ita; ut motivum utrumque assumat; neutrum refutando, & eo casu, ut dictum in superioribus, eliciet etiam actum iustitiæ, licet non denominabilem simpliciter virtuosum. Et licet, nullus actus virtutis moralis moveatur motivo turpi, casu, quo simul non conjungatur motivum honestum; adeoque motivo turpi præcise; potest tamen moveri motivo, conjuncto, cum alio motivo turpi.

Unde, ulterius inferes; casu, quo gladius restituitur furioso id exigenti, fit tunc actus completus iustitiæ externus, non tamen fit actus iustitiæ virtutis internus: quia tunc legitime non exigitur illa restitutio: sunt enim circumstantiæ illegitimantes exigentiam. Deinde, quia actus virtutis iustitiæ infundatur supra rationem actus virtutis genericam, quæ hic non habetur: quia actus virtutis, præcipit secundum dictamen recte rationis fieri, quod potius vetat furioso reddi gladium.

Directè ergo ad Objectionem dici potest. Negando Antecedens. Et Probationem illius, distinguendo, quod talis ponat æqualitatem, & non ponat actum iustitiæ, secundum quod movetur motivo illo in honesto concedo: Secun-

dum quod movetur motivo honesto. Nego Majorem. Addo per nos non æqualitatem utrumque; sed honestatē æqualitatis, esse formale iustitiæ, quæ si non habeatur, quid mirum si non erit actus iustitiæ?

DIFFICULTAS III.

De medio intento à iustitia.

OMne æquale, est medium. Posito ergo, quod iustitia attendat ad æqualitatem, attendet ad medium. Quod, quantum ad præsens, duplex cogitari potest; quoddam medium rei; & aliud medium Rationis. Explicandum hoc erit.

Punctum Difficultatis 1.

Quid per alios medium rei?

EXPLICAT I. quidam. Ponitque imprimis, virtutem in mediocritate tripliciter consistere. Objectivè, causaliter, & formaliter. Objectivè in mediocritate consistere dicitur, quatenus requirit in objecto suo medium, inter excessum & defectum; ut fortitudo medium inter audaciam & timorem. Iustitia inter plus & minus dati & accepti. Causaliter virtus in mediocritate consistit, quatenus, medium à ratione præscriptum, ponit in objecto suo, seu materia sua per actus suos, quo modo Temperantia ponit medium à ratione præscriptum in sumptione cibi & potus. Formaliter denique quatenus ipsa virtus est forma media inter duo vitia, seu inter duo extrema vitiosa, quorum unus peccat per excessum, alter per defectum.

Ponit deinde, non in quibusvis virtutibus triplicem hanc mediocritatem inveniri; sed in aliquibus omnes, in aliis autem, esto prima & secunda reperiatur, non tamen datur tertia. Sic in fortitudine dantur omnes tres mediocritates: habet enim in objecto suo medium inter excessum & defectum, & ipsum ratione prudenter indagat, ac definit; estque simul forma inter duo extrema vitiosa, timorem & audaciam. Castitas verò, esto primam & secundam mediocritatem habeat, caret tamen tertia: non est enim forma inter duo extrema vitiosa: sed quoties contra castitatem delinquitur, per solum defectum peccatur, recedendo ab obligatione. Sic contra castitatem conjugalem per solum defectum peccatur, puta per copulam, non cum sua, non autem per excessum, servando non solum conjugalem castitatem, sed ab omni prorsus copula, etiam licita, abstinendo. Contra etiam virtutem jejunii Ecclesiastici per solum defectum delinquitur; bis nimirum in die comedendo; non verò ab omni prorsus refectioe abstinendo.

Ponit

R. P.
TH. MLOD
IA DOWSKI
Tom 3. et 4.
D. VI
G

Ponit denique, in iis virtutibus, quæ non sunt forma mediocritatis inter duo extrema vitiosa, excessum non esse vitium, saltem eidem virtuti oppositum. Sed aliquando est virtus, aliquando ratione circumstantiarum vitium, sed alteri virtuti contrarium. Sic excessus castitatis conjugalis, dum aliquis non solum à copula illicita, sed servanda virginitatem etiam à licita, & cum sua abstinere, non est vitium contra castitatem. Sed si fiat cum consensu utriusque partis, est virtus castitatis, & quidem excellentis. Quod si fiat altera parte invita, vitium quidem est contra iustitiam, non contra castitatem; idque variis aliis instantiis illustrabat. Hisque positis. Dicebat rationis medium non ideò dici, quod sit ens merè confictum à Ratione; verum ideò, quod, esto à parte rei in objecto sit definitum, & determinatum, ipsius tamen definitio & determinatio, non sine singulari rationis scrutinio, & indagine invenitur. Sic Temperantia dicitur habere medium Rationis, non quod illud sit à ratione confictum: datur enim à parte rei in sumptione cibi & potus certa & determinata mensura, respectu cuiuslibet hominis in particulari. Unde si quærat, cur ratio definiat tantum v.g. cibum, hic & nunc? sufficere, rectè respondebitur: quia Petro in talibus circumstantiis posito, neque plus neque minus est sufficiens. Sed dicitur Temperantia habere medium Rationis, quia illud difficile invenitur: E contra, medium rei non ideò dicitur, quod tantum sit à parte rei, & nullo modo medium rationis; seu quod à ratione prorsus non debeat attingi, & proponi. Sed propterea, quod, etsi ab intellectu proponi debeat, non tamen indiget peculiari scrutinio, & indagine. *Ha Positiones & Explicatio.*

NON SATISFACIT 1. Quoad doctrinas circa ipsammet iustitiam. Nego enim universaliter, iustitiam non esse formam mediocritatis inter duo extrema vitiosa. Tum quia, accipere plus quam debeat tibi v.g. faciendo occultam recompensationem, & accipiendo decem cum tibi debeat quinque, & postea reddendo, v.g. tria tantum. Certè sunt hæc duo extrema vitiosa: plus enim & minus semper sunt extrema, Ly autem, plus quam deberes, & minus quam deberes, cum disordinationem ad debitum fundent, hoc ipso fundant rationem vitii, quod semper procedit contra debitum operandi modum. Iustitia inter hoc mediat. Ergo est forma inter duo extrema vitiosa. Tum quia. Præstantissima inter species iustitiæ est iustitia Legalis: hæc etiam versatur inter duo extrema vitiosa: Nam ponere taxam rerum; pertinet ad iustitiam Legalem, ponatur excessus taxæ, erit contra iustitiam, diminuens fortunam eumentium; ponatur defectus in taxa, minus taxando, quam res exigit, defectus erit contra iustitiam diminuens fortunam venden-

tium. Mediat inter hæc iustitia Legalis. Ergo, apparet, quod sit forma mediocritatis, inter duo extrema vitiosa. Tum quia, Concedo quidem, non in omni actu iustitiæ reperiri hoc, ut illa sit forma mediocritatis inter duo extrema vitiosa: non raro enim solo nonnisi defectu, seu per minus peccatur; & ita non peccat contra iustitiam, qui debens centum, reddit centum decem: sed inde non sequitur, quod saltè interdum iustitia non sit forma mediocritatis inter duo extrema vitiosa, ex quo sequitur, quod non esse illam talem formam, non sit ratio illius adæquata formalis, & in omnibus actibus necessario reperibilis. Tum quia. Exempla, quæ adfert pro sua sententia, non convincunt. Primum exemplum est. Si venditor ratione equi appetitabilis pro centum accipiat sciens & volens nonnisi 80. non peccat contra iustitiam. Ergo, iustitia non est forma inter duo extrema vitiosa, sed contra illam delinquitur solum per defectum. Quod exemplum non facit pro intento: Nam, imprimis, si contra iustitiam defectu seu per minus peccatur, hic aperte est minus. Ergo, peccari tunc contra iustitiam deberet vi huius doctrinæ. Deinde, non potest, statui certa regula, quomodo se, & ad quid iustitia habeat, si recuratur ad conditionem sciens, & volentis. Quod ipsum probatur. Quia sicut non sit injuria, si sciens & volens pro centum accipiat 80. sic nec est injuria, si sciens & volens pro centum, det ducenta. Secundum exemplum est. Si quis debeat duobus centum, & uni det ducenta, per hocque se reddat ad reddendum alteri impotentem, peccat tunc contra liberalitatem, eò quod gratis superaddat, quod non deberet superaddere; contra iustitiam autem nonnisi per defectum, quatenus alteri creditori non restituit, quod illi debet. Hoc exemplum commodius quidem est ad intentum arguentis, sed habet in hoc difficultatem: quia Physica, moraliter loquendo, non redditio illa, perficitur, illa datione ultra sortem; Ergo, moraliter loquendo, illa datione peccatur contra iustitiam. Tum quia. Ratio, quam explicans ponit pro hac positione, est contra illud. Sic enim assumit; contra iustitiam solum delinquitur per defectum restituendo minus vel auferendo plus quam debetur. Hæc autem assumptio est contra illud, quomodo enim auferre plus quam debetur, est defectus? cum non sit minus sed plus; nisi forte dicas hunc esse defectum moralem, qui contingit etiam in illis, in quibus nonnisi per plus peccatur.

NON SATISFACIT 2. Quoad doctrinas circa alias virtutes. Tum quia. Nego timorem sine addito, itemque audaciam esse extrema vitiosa, inter quæ procedat fortitudo. Sed sunt passionibus indifferentes ad esse bonas & non esse malas, cum tamen explicans, sine addito ponat timo-

timorem, & audaciam pro extremis vitiosis. Tum quia, non apparet, qui non peccatur contra castitatem conjugalem, etiam excessu, hoc est, utendo aliena: videtur enim hoc spectare ad lineam pluris. Tum quia. Concedo quidem admisisse Arist. mediocritatem in virtutibus, sed non petibilem à mediatione inter duo extrema sepius mala; ait enim 2. Eth. c. 6. *Nonnulli enim sunt affectus, qui statim vel ipso nomine cum pravitate implicantur, ut malevolentia & invidia, & item actiones, ut adulterium, furtum, &c. Omnia cum hac & huiusmodi appellantur: quia non excessus ipsorum aut defectus, sed ipsa mala sunt. Vt nullo modo possit quisquam in ipsis rectè agere, sed peccare semper necesse sit.* Cujus rationem his formalibus subdit. *Nam hoc modo exsuperationis & defectus mediocritas exsuperationis item exsuperationis, & defectus defectio inveniretur.* Et tamen, sine ullo addito, explicans appellat mediocritatem formalem, stare in mediocritate inter duo extrema vitiosa.

NON SATISFACIT 3. Tum quia, hæc explicatio, est contra communem acceptionem harum vocum, Medium rei, & Medium rationis: Nam imprimis Arist. non ex facilitate, vel difficultate indaginis scrutiniq; hæc duo discernit: nam Medium rei, accipit per ordinem ad hoc, quod sit unum idemque omnibus: contra, Medium rationis, Medium non unum idemque omnibus. Ipse etiam S. Thomas citatus in corpore, Medium Rationis dicit, non accipi secundum proportionem unius rei ad alteram, sed solum secundum comparisonem ad ipsum virtuosum; cum tamen Medium justitiæ h. e. Medium rei, consistat in quadam proportionis æqualitate, rei exterioris, ad personam exteriorem. Insistens horum auctoritati Molina t. 1. d. 3. col. 8. definit Medium Rationis, quod sumatur per comparisonem ad agentem. Medium autem rei sumitur ex natura rei collatione facta cum altero. Similia habet Tann. d. 4. q. 2. n. 48. Rayn. L. 1. de Virt. Mor. in partic. f. 1. n. 19. Et ex allatis vides, quod prædicti Auctores Medium rei, non per facilitatem indaginis explicant, sed, quod idem sit omnibus, & non per ordinem ad operantem desumatur. Medium etiam rationis non explicant per difficultatem indaginis, sed quod non idem sit omnibus, per ordinemque ad operantem & circumstantias desumatur. Tum quia. Saltem nobilissima species justitiæ legalis h. e. distributiva, non foret justitia: quia proportio meriti & præmi in nullo modo de facili est indagabilis: imò si simile quid accidit, dum inconfuso scitur, non possit reddi hic & nunc totum, quantum autem hic & nunc in circumstantia talis reddentis tam mihi vel tam commodè habentis creditoris, &c. similibus circumstantiis, quantum, inquam, hic & nunc teneatur reddere, facile non indagatur. Tum quia; sequeretur quod prudentia

saltem partialiter spectata, sit justitia: quia ad prudentiam spectant tam faciles, quam difficiles indagines rerum, adeoque media difficulter & faciliter indagabilia.

EXPLICAT 2. Esparza q. 9. ponitque, Medium rei coincidere cum triplici æqualitate intenta à justitia, solumque differre per diversos comparisonum modos ad terminos relatè, ad quos eadem res consideratur. Porro æqualitas prima, quam intendit justitia, est æqualitas proportionis inter jura cujusq; & res pertinentes ad ipsum, ut scilicet: sicut se habent jura unius ad jura alterius, ita omnino se habeant res unius, ad res alterius, terminantes eadem jura. Ratio, quia impossibile est, ut habeat, quod suum est, cujus res magis excederentur à rebus alterius, quam jura ejusdem à juribus alterius, & è converso. Secunda æqualitas inter datum & acceptum per contractum; vel quasi contractum sive voluntarium sive involuntarium. Ratio, quia si duo habeant 8. & alter eorum dans tantum duo, accipiat 4. ex æqualibus fiunt inæquales adversus justitiæ Leges. Tertia æqualitas est formalis, per conformitatem ad leges, & conventiones hominum, omnibus & singulis hominibus æquales. De quo ipso notat, lege & conventionem, omnino æquali formaliter, respectu duorum, posse suboriri inæqualitatem materiale inter eosdem; & ita fit in conventionem fortis, in qua æqualis est uterque contrahens, æqualiter se exponens periculo, & spei; eventus tamen est necessarius inæqualis favens uni, adversus alteri. *Hæc explicatio*

NON SATISFACIT plenè. Tum quia; ita esset explicandum Medium rei, ut simul advertatur illius differentia à Medio rationis, quod non facit dicta explicatio. Addit quidem rationem, cur attendat ad Medium rei, justitia. Deinde, quod medium rationis in indivisibili non consistat. Sed hic conceptus non est primo definitivus medii rationis. Tum quia. Si potest, ut revera potest, dari formalis æqualitas sine æqualitate materiali, explicandum venisset, cur non reguletur tunc in sua æqualitate, idq; ultimo, justitia, per Medium rationis? Tum quia. Doctrina, quam in processu usurpat Esparza, quod scil. objectum justitiæ, consistat in medio inter duo extrema vitiosa, non tamen inter duos habitus vitiosos, ubi pronuntiat universaliter, alias virtutes morales esse etiam medias formaliter inter duo vitia, id etiam non convincit. Nam non apparet quo modo castitas conjugalis, quæ est virtus moralis, sit etiam media inter duos habitus vitiosos: imò & ipsa virginitas. Deinde, sicut hoc extremum vitiosum, quod est contra justitiam legalem, taxare plus quam æquum, & minus quam æquum, sunt separabilia & distincta; ita & habitus

eorundem. Cur ergo saltem tunc non erit iustitia media virtus inter duos habitus vitiosos? Insuper, Ratio, quam pro hoc suo assumpto ponit Esparza, non convincit: quando enim dicit, quod eo habitu, quo aliquis causa est, ut ipse plus habeat, quam deberet habere, eadem est causa, quod alius minus habeat, id non convincit: quia licet id verum sit pro aliquo casu, falsum pro alio, secundum adlatam instantiam de iustitia legali. Nam Actus ille præcisè taxandi, est injurius, & taxans facit quidem minus habere mercatorem, sed ipse nihil plus per hoc acquirit, nisi acta emat, secundum taxam à se factam, qui actus, est quidem lucrativus sed distinctus ab actu taxandi, qui secundum se, est tunc injustus.

Punctum Difficultatis 2.

Explicatur Medium rei.

EXPLICATUR 1. Fundamento habito in 2. Eth. c. 6. In omni re in indivisibili non consistente, potest accipi plus, minus & æquale: si enim hæc non possunt accipi, ex eo ipso sequitur, rem illam consistere in indivisibili, hoc ipsum autem, quod est accipere posse minus, plus, æquale, vel est in re, vel in ordine ad nos, adeoque medium seu medioere, erit medium inter excessum, & defectum, vel in re, vel in ordine ad nos. *Ad medium quidem rei, id duo, inquit Aristoteles, quod ab utroque extremo æquè distat, est quæ unum & idem omnibus.* Et sic v. g. 5. & 5. in 10. medium sunt; est enim medium inter plus, quod est 6. & 4. quod est minus. Sed ad præsens commodius exemplum ponit Aristoteles, si decem plura sunt & duo pauca, sex medium accipiunt, quantum ad rem quippe quo ex eo & superent & superentur. Sicut enim 6. superat per 4. duo, ita ipsum sex superatur per quatuor à decem. Aliud autem medium appellat quantum ad nos, & hoc dicit esse non unum idemque omnibus; hocque sic exemplificat, quia si alicui 10. minas comedere multum est, & duas parum, non hoc ipso sequitur, quod medium respectu illius sint 6. minæ, quas illi possit ordinare quisquā comedendas: fieri enim potest, quod sumptum hoc vel nimium sit, vel parum, & ita parum erit robusto alicui, multum autem ei, qui aliquam exercitationem iniecit, sobrietate indigentem. Quæ omnia sic complectitur Arist. verba textus sunt: *Non enim si alicui 10. minas comedere multum est, dicas parum, 6. ei Ludimagister comedendas præcipiet. Nam fortasse id quod, ei, si sumpturus sit, erit vel nimium vel parum. Miloni quidem parum, nimium autem ei, qui exercitationem incipiat.* Quod si quæras præcisam definitionem Medii, quoad nos, definit ibidem Arist. quod sit mediocritas ratione præfinita, seu ut superius loquitur, *quando oportet, & ob quæ, &*

erga quos, & cuius causa, & ut oportet, hæc facere. Medium autem rei est, Medium secundum rem, seu id, quod in rebus neque superat, ut excessus, nec deficit, ut defectus.

EXPLICATUR 2. habito fundamento in 5. Eth. c. 3. & 4. & in S. Thoma ibidem in tex. Lect. 4. 5. & c. Et ut id fiat.

PRÆMITTO 1. *Quod injustus & iniquus, injustum item & iniquum idem sint in moralibus, seu ut loquitur Arist.* Injuria iniqua est, proceduntque secundum plus & minus. In quibus autem est plus & minus, illic reperitur & æquale: æquale enim est medium inter plus & minus: Si enim excessum pluri addas ad minus, æqualia erunt, hæcque æqualitas nihil aliud erit, nisi medium inter plus & minus, faciens, scilicet ne hoc sit plus, nec illud minus. Quod si æquale & medium, idem sunt, in quibus erit reperire æquale, in illis erit reperire & medium: quia verò, ut dictum est, injustum est inæquale, & justum æquale; sicut in æquali seu iusto, reperitur æqualitas, ita in iusto, & iustitia, reperietur medium, quod scilicet deiciat ab excessu plus, & dicit illud minus, ut se cōæquet ad illud plus.

PRÆMITTO 2. *Omne justum & æquale ac medium, esse secundum aliquam proportionem.* Unde dicit Arist. Jus igitur quiddam est, quod in proportionem consistit. Rationemque dat: quia sicut proportio necessario numerum requirit, unde dicit: *Quod enim proportione constat, id non tam unitario numero, quam numero in unum versum proprium est: ita & iustitia, non est unius & ad unum, sed ad alterum.* Unde dixit Arist. ibidem cap. 3. *æquum in minimis duobus est.* Quasi dicat, ad minimum iustitia, inter duo commutationis extrema est, licet hæc duo minima inferius subdividat. Quamvis autem justum medium & æquale idem sint, & omnia secundum aliquam proportionem; condistinguiendæ tamen hæc sunt formalitates, ita ut justum sit, quia est per respectum ad alterum, reddendo ei quod suum est; æquale autem, in quantum est in commensuratis rebus, vel quasi rebus, secundum quas attenditur æqualitas inter duas personas. Medium autem in quantum procedit inter duo, quæ sunt plus & minus.

PRÆMITTO 3. *Si justum & medium procedit, secundum aliquam proportionem, quotuplex erit proportio totuplex erit & medium, justumque.* Porro ipsa proportio, quam ut sic definit Arist. Lib. 5. cap. 3. quod sit *æqualitas rationum.* Dividitur in proportionem proportionalitatis, & in proportionem simpliciter. Proportio proportionalitatis nihil aliud est, quam æqualitas proportionis; cum scilicet æqualem proportionem habet hoc ad hoc, & illud ad illud. Proportio autem simpliciter, nihil aliud est, quam habitudo unius quantitatis ad aliam. Rursus proportionalitas dividitur ab Arist. & S. Thoma in proportionalitatem disjunctam & continuam. Disjuncta quidem

dem proportionalitas est, æqualitas duarum proportionum non convenientium in aliquo termino, ut si dicam, sicut se habet 6. ad 3. ita se habet 10. ad 5. ubi sunt quatuor proportionis termini, sine ulla ejusdē termini repetitione. Alia autem est æqualitas continua, quæ est æqualitas duarum proportionum convenientium in uno termino, appellat eam Arist. continentem, exemplum ejus est. Sicut se habet 8. ad 4. ita 4. ad 2. vocatur autem continua, quia, sicut continua appellantur, quorum extrema sunt idem, ita & in præfenti; cum 4. & in prima comparatione, & in secunda ponatur, fit, ut idem sit utriusque extremum. Hæc ergo erit Categoria proportionis.

Proportio ut sic, hæc dividitur in proportionem simpliciter, seu Arithmeticam, quæ est proportio unius ad unum. Et in proportionem, quæ est proportionalitas; estq; proportio ipsarum proportionum; hæc ipsa proportionalitas dividitur in continuam, & disjunctam, jam definitas.

Notio 1. In quonam differant & convenient proportionalitas continua & disjuncta? Differant: quia continua repetit numerum in ipsa prima proportionem, non repetit disjuncta: convenient tamen hæc duæ proportionalitates in his duobus, imprimis, quod non possint esse nisi inter quatuor extrema ad minimum; ut inductione, exemplaque allata ostendunt, & resolvitur in hoc Principium quia proportionalitas est proportio proportionum. Ergo jam requiritur duas proportionem; singula autem proportionem, ex sua definitione, sunt inter duo, bis autem 2. sunt 4. Ergo, proportionalitas semper erit in 4. ad minimum, ad minimum, inquam, quia posset esse plurius etiam conjugatio proportionum. Secundum, in quo conveniunt proportionalitates, id est, quod quæcunque sunt ad invicem proportionabilia, & permutatim proportionabilia sunt, & quod, quæ est proportio unius ad alterum, eadem sit totius; ad totum, sic v. g. sicut se habet 3. ad 6. ita 6. ad 12. sed 3. deficit medietate, ad 6. Ergo & 6. deficit medietate ad 12. permutata proportione. Sicut se habet 12. ad 6. ita 6. ad 3. sed à 12. 6. superatur medio. Ergo & à 6. 3. superabitur medio. En vides proportionem permutatam tenere. Ex quo etiam exemplo apparebit, eandem esse proportionem unius ad alterum, quæ totius ad totum. Cujus tale exemplum adducit S. Thomas. Si quæ est proportio 10. ad 8. eadem est proportio 5. ad 4. sequitur ulterius, quod quæ est proportio 10. ad 8. & 5. ad 4. eadem sit proportio 10. & 5. simul acceptorum, quæ sunt 15. ad 8. & 4. simul accepta, quæ sunt 12. quia hic etiam est sesqui quarta proportio.

Notio 2. In quo convenient & differant proportio Arithmetica & Geometrica? Convenient quidem in hoc, quod utraq; spectet æqualitatem & intendat; sed longè aliam & aliter. Quia æquale Geometricum attenditur secundum

proportionalitatem æqualitatem. Arithmeticum autem secundum æqualitatem quantitatis. Exemplificat id S. Thom. Quia 6. secundum Arithmetice proportionalitatem, medium est inter 8. & 4. exceditur enim ab uno & excedit in 2. sed non est proportio eadem utrobique. Nam 6. se habet ad 4. in sesqui altera proportionem. 8. autem ad 6. in sesqui tertia. E contrario verò, secundum Geometricam proportionalitatem, medium exceditur, & excedit, secundum eandem proportionem, sed non secundum eandem quantitatem. Sic enim 6. est medium inter 9. & 4. utrobique, enim invenitur sesqui altera proportio; sed non eadem quantitas: 9. enim excedunt 6. in 3. 6. verò, 4. in 2. Hæc S. Thom. cujus loci iste videtur sensus. Sex se habet ad 4. in sesqui altera proportionem; quia sex continet in se 4. & insuper super 4. duo, quod ipsum duo, est altera pars 4. sesqui ergo altera proportione à 6. superatur 4. quia superatur duobus, quod duo, est altera pars 4. Jam autem 8. est ad 6. in sesqui tertia proportionem, quia 8. continet in se 6. & insuper duo, quod duo, est tertia pars ipsius sex: superat ergo octo sex, sesqui tertia proportionem. Decem ad octo, est in sesqui quarta proportionem: quia octo à decem superatur duobus, quod duo, est quarta pars ipsius octo. Rursus, quindecim ad duodecim, est in eadem sesqui quarta proportionem: quia quindecim continet in se duodecim, & insuper tria, quod tria est quarta pars ipsius duodecim.

Notio 3. Quod videatur S. Th. agnoscere, quod detur competens proportionalitas etiam Arithmetica; nomineq; proportionalitatis utitur: consequenter requirens 4. minima. Cujus exemplum est; sicut se habet 6. ad 8. ita 4. ad 6. Cum hac tamen differentia: quia in illa proportionalitate, est eadem quantitas. Nam duo additum ad 6. facit 8. & duo additum ad 4. facit 6. ubiq; repetendo 2. Sed non est eadem proportio: quia in 6. habente se ad 4. est sesqui altera proportio, in 8. autem habente se ad 6. sesqui tertia. E contra verò, ut jam dixi, in Geometrica proportione. Et ita 6. est medium inter 9. & 4. sed medium secundum proportionem: quia sicut 9. tertia parte superat 6. ita 6. tertia parte superat 4. quam appellat S. Thomas sesqui alteram proportionem: sed non est eadem quantitas: quia 9. habet ternionem supra 6. sex verò supra 4. non ternionem, sed binarium. Hanc tamen divisionem & acceptionem usus non habet, ne videatur confundere duas has proportionem Arithmetice & Geometricæ.

PRÆMITTO 4. Iustitiam distributivam seu Ætate proportionem Geometricam: sicut enim hæc proportio attendit ad æqualitatem, & medium; ita & iustitia distributiva. Sicut hæc proportio est inter quatuor extrema, ita & iustitia distributiva attendit ad duas inter se comparatas personas, earumque dignitates; & ad duas res, seu bona dividenda unicuique, de quo sic loquitur S. Thomas: Oportet ad rationem iustitiæ, quod sit

R. P.
TH. MILOD
JAN. TOMSKI
Tom 3. et 4.
D. VI
6

eadem aequalitas personarum, quibus sit iustitia, & rerum, in quibus sit, ut, scilicet, sicut se habent res ad invicem: ita & persona, alioqui non habebunt aequalia sibi: sed ex hoc fiunt pugnae & accusationes, quasi sit iustitia praetermissa: quia vel aequales non recipiunt aequalia in distributione bonorum communium: vel non aequalibus dantur aequa, puta si inaequaliter laborantibus dantur aequalia stipendia, vel aequaliter laborantibus dantur inaequalia. Rursus, sicut in proportionibus proportionalitatis quae ad invicem proportionalia sunt, eadem permutata proportionalia sunt, ita & in praesenti. Notandus hic est textus Arist. cap. 3. citatus, qui ita habet: *Sicut igitur primus terminus sese habebit ad 2. ita 3. ad 4. igitur etiam alternata vice, sicut primus ad tertium, ita secundus ad quartum; quare etiam totum ad totum, quod distributio binatim copulat, quae si etiam ita composita fuerint, iuste copulat, quasi dicat.* Duplex intervenit jugatio in distributione: prima, primi ad secundum, simulque tertii ad quartum. Et alia, primi ad tertium, & secundi ad quartum; & tamen his omnibus positis subdit: primi igitur termini cum tertio, & secundi cum quarto, jugatio ius illud est, quod in distributione consistit: ubi cum supra posuisset jugationem primi cum secundo, & tertii cum quarto, nihilominus hic enuntiat, a distributiva attendi ad jugationem primi ad tertium, & secundi ad quartum. Cujus puto hanc esse rationem: quia nomine primi, venit v. g. una persona; & nomine secundi, altera; nomine tertii, venit munus primum, nomine quarti venit munus secundae personae, quod etiam ostendit ipsum paradigma à S. Thoma Lectione 5. formatum: *Cujus proportionis attentio spectat quidem, sed non nisi antecedenter dispositive & directive ad iustitiam distributivam, qualitates personarum comparationem, & magnitudinem dandorum.* Sed ad hoc proximè & immediatè, tanquam ad rationem suam ultimam, non attendit distributiva: illa enim, ex natura sua, est inductiva dominii, habitudinisque personae ad munus, completivaque uniuscujusque fortunae, secundum praedirectionem factam, ut possideat suum: quam possessionem sui, habitudinemque ad munus, quia non ostendit nisi jugatio primi cum tertio, & secundi cum quarto, fit, ut dicat, quod primi termini cum tertio & secundi cum quarto jugatio, ius illud sit, quod in distributione consistit; consequenter, nec attendit ad jugationem primi cum quarto, nec secundi cum tertio, quia haec jugatio esset unius v. g. dignioris personae, non cum suo munere, sed cum munere alius, ad quam jugationem ultimò formaliter non attendit distributiva: quia haec jugatio non ostendit conjunctionem boni & personae: nec infert ullam possessionem, ad quam tamen inducendam ordinatur distributiva.

PRÆMITTO 5. *Iustitiam commutativam, regulariter loquendo, attendere ad proportionem sim-*

pliciter seu Arithmetice, quod exprimit Arist. cap. 4. Ius verò, quod in commerciis est, est quidem aequum quoddam, & iniuria iniquum, non tamen illa constat proportionem, sed Arithmetica, per Ly illa proportionem, intelligens Geometricam, quia oppositam Arithmetice. Probat autem id Arist. quia cum non attendat iustitia commutativa ad qualitatem personarum, perindeque personis, inquit, utitur, ac si aequales essent, si ille iniuria afficiat, hic afficiatur. Unde tam bene Princeps accipiens 10. tenetur restituere 10. ac in simili facto tenetur ad idem plebejus: hinc fit, ut non attendat ad proportionem Geometricam, hocque ipso attendat ad proportionem Arithmetice, quod procedit hoc sensu: quia regulariter, & ut plurimum attendit commutativa ad proportionem Arithmetice: nam quod in aliquibus casibus attendat etiam ad Geometricam, infra dicetur. His praemissis

EXPLICATUR. Omne medium est aequale: si aequale, est inter plus & minus, ut dixi Praemisso primo; si autem est inter plus & minus, debet esse secundum proportionem, consequenter & medium rei, erit aequale inter plus & minus interjectum secundum proportionem, ut dixi Praemisso secundo. Quod si medium rei est inter plus & minus secundum proportionem, quot erunt proportionis modi, tot erunt & aequalitates medi rei. Quia autem duplex est proportio, nempe Geometrica & Arithmetica, ut dixi Praemisso tertio, etiam aequalitas iustitialis mediumque rei, erit illud Geometricae proportionis, adeoque pertinens ad iustitiam distributivam, ut dixi Praemisso quarto. Et aliud aequale est medium rei in proportionem Arithmetice, spectabitque ad iustitiam commutativam.

Brevioribus autem terminis. Medium rei est aequale interjectum inter plus & minus rerum. Unde postea sequitur, quod hoc medium sit idem apud omnes; & quod non desumatur per ordinem ad operantem, sicut & ipsae res, sunt eadem apud omnes, & non desumuntur ab operante. Medium autem rationis, erit aequale interjectum inter plus & minus, secundum praecise rationem, ex quo postea sequitur medium hoc, non esse idem in omnibus; cum non eadem in omnibus rationes, respicereque etiam operantem, qui pro se suas etiam fundat rationes.

DICENDUM est. *Medium rei intendi à iustitia.*

PROBATUR 1. Citato textu Arist. & S. Thomae q. 58. a. 10.

PROBATUR 2. Iustitia debet intendere ali-quod medium, est enim virtus, & omnis virtus in mediocritate consistit. Sed non intendit medium rationis, quod probatur. Quia virtus, quae est ad alterum, à virtutibus, quae ad ipsum, est distincta. Ergo, & medium intentum, de-

hoc habere distinctum. Ergo, cum alia virtutes intendunt medium rationis, iustitia debet intendere medium rei: neque enim datur tertium.

PROBATUR 3. Illud medium intendit iustitia, quo solo posito, æquantur homines, non posito, non æquantur; hoc autem est medium rei.

Punctum Difficultatis 3.

Solvuntur Objectiones.

OBJICITUR 1. Iustitia distributiva, non attendit ad medium rei: quia expressè S. Thomas q. 61. a. 5. in corpore, inquit: *In iustitia distributiva non accipitur medium secundum æqualitatem rei ad res, sed secundum proportionem ad personas.*

RESPONDETUR. S. Thomas non plus vult, quam, quòd si Petri dignioris & Pauli minus digni comparentur inter se bona distributione æqualitas, non sit futura æqualitas rei ad rem, ut si accipiat iustè Petrus 9. & Paulus nonnisi duo, & medium; sed non dicit, quòd non sit futura æqualitas, hoc est, medium inter plus Petro dabile, & inter minus, quàm debeatur eidem, dabile, in quo tamen stat medium rei, in distributione, ut mox dicitur.

INSTABIS 1. In iustitia distributiva attenditur ad personarum dignitatem per omnes. Ergo, illa non respicit medium rei.

RESPONDETUR. In iustitia distributiva attenditur ad dignitatem personarum, sed hic actus, non spectat propriè ad iustitiam, sed nonnisi reductivè; in quantum iustitia imperat prudentiæ hunc actum in suum bonum. Cumque omnis actus virtutis indigeat regulari prudentiâ, benè hanc regulationem ponibilem in taxa dignitatis personarum, exigere poterit iustitia, à prudentia. Unde, etiam per hunc actum, non distinguetur distributiva à reliquis virtutibus; posita autem taxa dignitatis personarum in distributiva, tum quæritur à iustitia medium inter plus & minus ex dando.

INSTABIS 2. Ergò eodem jure, quando prudentia ostendit temperaturo, ut tantum comedat, præcedens dictamen spectabit ad prudentiam, tantitas autem cibi ad temperantiam: consequenter non sola distributiva, sed etiam temperantia, attendet ad medium rei, præmonstratum ex consideratione personarum.

RESPONDETUR. Equales sunt in hoc distributiva & temperantia, quod utrique prætaxet conditionem personæ prudentia: in hoc tamen erit disparitas: quia totam rationem formalem suæ honestatis, desumet iustitia ex ipso medio rei; nempe æqualitate rerum in illam et ipsa sistendo, quod non repugnat virtuti & vel maxime iustitiæ convenit. Quod si in medio sistet, hoc ipso medio rei intender. Jam

autem v.g. temperantia honestatem, quam intendit, non desumet ex ipsa tantitate cibi, nec in illa sistet, sed procedet ad consequentem macerationem & afflictionem, ejusque honestatem; consequenter, non est in temperantia medium rei, quod illa ultimò intendit. Et nisi ponatur respectus in temperantia, ad ipsummet operantem, non erit per quid transeat ad denominationem temperantis; sed nonnisi habebit denominationem hoc comedentis, & si post tantam comestionem non sequeretur maceratio, verè non esset ille temperans, quod ostendit tantitatem illam, ad macerationem referri. Dato autem æquali in distributione, etiamsi, cui datur, non sit contentus, adhuc erit iusta distributio; quod ipsum ostendit, ad medium rei hic attendi.

INSTABIS 3. Si ad prudentiam spectat consideratio illa personarum. Ergo, etiam spectabat & medium rei taxare.

RESPONDETUR tali instantia. Non spectat ad eum, qui attendit mensuræ publicæ, ipsius bilancis æqualitas, sed eam fabricare, investigare, & ponere, spectat primo ad artificem suo habitu artificiali, & physica naturali fultum: licet idem mensurans, necessariò præsupponat æqualitatem bilancis, illaque; præsupposita, mensurandorum æqualitatem respicit; hinc non est puniendus, si bilanx publica non sit æqualis, sed punietur, si in bilance; qualem accipit, rerum mensurandarum æqualitati non attendit. Sic & in præsentia, taxare dignitatem personarum non spectat ad iustitiam; sed illa posita, mensurare, ne detur plus vel minus, spectabit, jam ad iustitiam, præcisè attendendo ad plus & minus dandorum: præcipuè cum taxatio illa habeat specialem honestatem difficultatem, adeoque objicibilitatem.

OBJICITUR 2. Iustitia est intentiva in æqualitatis rerum: quia in iustitia distributiva intenditur, ut detur plus, plus merito, & minus, minus merito.

RESPONDETUR. In æqualitas, quæ interdum reperitur in iustitia distributiva, est in æqualitas sed non contra jus, cum juri, cui satisficit, semper à distributiva ponatur æquale; qualis in æqualitas reperitur etiam in commutativa, dum pro pretiosiori plus, pro minus pretioso, minus datur.

Alii autem dicunt, quod iustitia ex primaria intentione æqualitatem intendat, eamque impleat, licet per sequelam, & per quoddam consecutarium, pullulet aliqua in æqualitas. Retineri etiam alias positi termini possent; quòd iustitia intendat dari interdum plus materialiter, sed non plus formaliter quam sit in hoc, jus, in alio, debitum.

OBJICITUR 3. Medium rei, semper est idem, apud omnes, & omni tempore, sed falsum est omnes commutationes omni tempore, & apud omnes

omnes eodem modo se habere, ut experientia probat. Ergo, falsum est omnes commutationes intendere medium rei. Est Argumentum Cellaja apud Raynaud. Lib. 3. sect. 1. n. 30. imò idem accidit in communi omnium commutationum instrumento, nempe nummo, qui non idem omnibus, nec omni tempore, eodem modo se habet, & tamen medium rei semper idem est, apud omnes, & omni tempore.

RESPONDETUR. Casu, quo nunc majus, nunc minus pretium rerum fiat, idem semper erit medium formaliter: quia correspondens pretio, cujus taxam prudentia, secundum circumstantias ponit, licet non idem materialiter; idemque dicendum de nummo. Ex quo colliges, quod in dictis commutationibus, & nummo, variabile est, spectare ad prudentiam, vimque dominativam; quod autem justitia intendit, idem semper & apud omnes est, hoc est, commensuratio utilitatum, & æqualitas ad jus, hic & nunc habitum.

OBJICITUR 4. Justitia vindicativa, est verè justitia, & non est eadem apud omnes, & semper. Ergo, apparet, quod non attendat ad medium rei. Antecedens probatur. Quia nobilior pro eodem crimine non æque punitur, ac ignobilior; idemque crimen in hac natione minus, in alia magis punitur. Imò potest etiam Princeps sine injustitia condonare poenam majorem, imò & absolute relaxare. Ergo, apparet non intendi à justitia æqualitatem poenarum, aliàs illarum inæqualitas, non posset esse sine injustitia: quia fieret per oppositionem ad justitiam.

RESPONDETUR. Non eadem poena est materialiter apud omnes, seu pendet à circumstantiis; eadem tamen est formaliter: quia supposita directione prudentiæ, nec excedens nunc, nec minor, sufficiensque ad hic & nunc puniendum delictum. Princeps etiam sine injustitia relaxat poenas: quia habet jus altum, cui subditum est jus Bassum, exigendi poenas, reperibile in privatis. Si autem hoc jus habet, non facit injustè prudenter illo utendo: nemo enim facit id injustè, quod facit cum jure.

OBJICITUR 5. Sit in aliquo jus exigendi indivisibile auri, & in alio debitum; ponatur solutio, sit actus justitialis, sine ullo medio rei: illo enim indivisibile caret. Ergo, non omnis actus justitiæ respicit medium rei.

RESPONDETUR. Quod medium rei non sit, accipiendo pro quanto, & divisibili materialiter; aliàs, ut bene probat objectio, non posset dari justitialis restitutio indivisibilis auri; sed accipiendum est formaliter, hoc est, pro æquali ad jus aliud, & quidem æquali, quod sit idem apud omnes. Jam autem ponitur tunc æquale ad jus aliud, qui habet jus non nisi ad indivisibile auri. Dici etiam posset, quod etiam tunc

inveniatur medium inter plus auri & minus, saltem similitudinarium: indivisibili enim auri, similitudinarie minus est, nihil auri. Deinde, quod justitia respiciat medium rei, procedit ex suppositione, prout res sunt à parte rei; à parte rei autem, nulla sunt indivisibilia auri.

QUÆSTIO III.

De ipsamet Definitione Justitiæ.

PARTIBUS definitionis, hoc est, genere & differentia constitutis, est necesse proponere ipsammet definitionem, ut totum, constans illius partibus. Proponuntur aliquot justitiæ definitiones, quæ licet in re idem sunt, modo tamen exprimendi idem, distinguuntur.

1. DEFINITIO est ex Ulpiano. Hanc Definitionem explicat S. Thomas, q. 58. a. 1. Ex Ulpiano in L. Justitia. Dig. de Justitia & Jure. *Justitia est constans & perpetua voluntas jus suum unicuique tribuendi.* Quod ipsum S. Thomas ad Scholasticos terminos reducit. Justitia est habitus, secundum quem aliquis constanti & perpetua voluntate jus suum unicuique tribuit. Virtus Antonomasticè dicta, supponit pro habitu, non pro actu: nemo enim ratione unius actus virtuosus dicitur; sicut nec ratione unius ablationis, rapax; nec ratione unius ingurgitationis, bibax. Cumque antonomastica denominatio, debeat esse ratione excellentioris, habitus autem sit quid excellentius, utpotè, & se, & actus, quos principiat, inferens, fit, ut virtus Antonomasticè pro habitu supponat. Unde etiam Ulpianus ponit, constantem voluntatem: & quia virtus debet esse perfectio in ordine ad actum, meminit actus Ulpianus dum meminit *traditionis*; cumque ipse actus debeat esse circa suum objectum & hoc exprimit, dum ponit, *Ly jus suum tribuens.*

Advertit tamen Esparza. q. 8. nomine juris non venire hic jus activum: hoc enim supponitur, & ne per injustitiam, quidem, auferri potest. Ponitur ergo, inquit ille, passivè, pro eo quod cadit sub jure potestativo ac activo.

2. DEFINITIO. Est Aristotelica, ex 5. Eth. cap. 1. *Videmus igitur omnes ejusmodi appellare justitiam solere, ex quo ad agendas res justas homines idonei efficiuntur; ex quo item justè agunt voluntque justæ;* compingendoque hæc ad terminos usitatos Scholasticos, erit, habitus ad agendas res justas inclinativus. Sed hæc definitio est potius descriptio: quærere enim restat, quænam hæc sint actiones justæ? cum quæratur definitio, quasi ex suppositione, penitus ignoratæ naturæ justitiæ? Bene tamen priori modo descri-